

Krizový plán

„Nevíme, co máme dělat, voláme rodičům... Příště snad budeme volat „rychlou“ nebo policii.“

Inkluze žáků s poruchou autistického spektra (dále jen PAS) s sebou někdy přináší náročné situace, jak pro žáka samotného, tak pedagogy a spolužáky. Ti se mohou u žáka s PAS setkat s chováním náročným na péči, které je vyústěním nahromaděného stresu, sensorického přetížení a emocí, jako je frustrace, strach, smutek, nepochopení, pocity nepřijetí, selhání apod. Ve chvíli, kdy žák s PAS není schopen tuto zátěž unést, reaguje v klasickém modu reakce na stres, tak jako my všichni, a to je útek, útok či zamrznutí. Proč tomu tak je, a co s tím?

Lidé s PAS jsou v běžném prostředí vystaveni mnohem větší zátěži, než ostatní (neurotypická společnost). PAS způsobují deficity ve schopnosti regulace emocí, oslabení sociálních dovedností (je pro ně obtížné říci si o pomoc, hovořit o svých pocitech, umět se bránit provokaci spolužáků, atd.). Pro lidi s PAS jsou zátěží neočekávané změny, které jim přináší pocity ohrožení. Je pro ně obtížné vyznat se v komunikaci se spolužáky, ne vždy rozumí nadsázce, vtipu, vše mohou brát doslovně, mnohdy jsou zahlceni sensorickými podněty, jako je hluk, silné pachy, nadměrné osvětlení.

Nastanou-li situace, kdy žák s PAS pod tíhou zátěže, jak jsme již zmínili výše, například uteče ze třídy, nebo se rozcílí (pláče, bouchá pěstí do stolu, roztrhá písemku a hodí taškou nebo napadne někoho ze spolužáků) je pro pedagogy náročné tuto situaci řešit, zvláště pokud se s takovým chováním ještě nesetkali.

Pro úspěšnou inkluzi žáka s PAS je potřeba nejen odpovídající podpůrné opatření, které vydává školské poradenské zařízení, ale i na míru sestavený Krizový plán. Krizový plán je dokument, který vypracovává škola spolu s rodinou, případně za podpory školského poradenského zařízení či jiné odborné organizace, kam žák s PAS dochází. Krizový plán má několik částí:

1. Popis aktuálního zdravotního stavu žáka.

2. **Aktuální stav žáka** – zahrnuje popis speciálních vzdělávacích potřeb dle doporučení školského poradenského zařízení (SPC či PPP).

3. **Popis obtíží žáka** – zde je prostor pro vypsání všech situací a podnětů, které znamenají pro konkrétního žáka s PAS zátěž. Jde o popis spouštěcích mechanismů vzniku problémových situací (v konkrétních situacích, na konkrétních místech, v přítomnosti konkrétních osob, v jejich přístupu apod.), např. způsob kontaktu, komunikace, únava a „přetažení“, přecitlivělost na různé podněty jako zvuky, světlo, barvy, pachy, doteky, nepohodlí a popis faktorů, které ovlivňují jeho aktuální naladění.

4. **Doporučený postup prevence vzniku problémových situací** - Postup je zpracován na základě osobnostní charakteristiky žáka viz. „Popis obtíží žáka“ a dle doporučení školského poradenského zařízení. Součástí plánu je „záznamový arch“ sloužící jako podklad pro vyhodnocování vhodně nastavených opatření pro prevenci vzniku nevhodného chování žáka, problémového chování či problémové situace.

5. **Doporučený postup v případě, kdy problémová situace nastala** - Obsahuje popis konkrétních kroků při vzniku nevhodného chování, problémového chování či problémové situace, vymezení kompetencí a odpovědnosti jednotlivých zaměstnanců, včetně přesného stanovení podmínek kdy a za jakých okolností škola žádá o pomoc jiné odborníky, např. linku 155.

(Zdroj: <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>)

Můžeme si všimnout, že **Krizový plán se věnuje** především sběru informací o žákovi a situacích, které jsou pro něj obtížné a **prevenci**, jak těmto situacím předcházet. V hlavičce Krizového plánu jsou jmenováni všichni pedagogové včetně dalších odborných pracovníků školy (školní psycholog, speciální pedagog, výchovný poradce), kteří jsou

povinni se s dokumentem seznámit a podepsat jej. Tím by se ke každému z nich měly dostat v „instantní formě“ ty nejdůležitější informace, jak žáka vhodně podpořit a čeho se vyvarovat, což je velkým přínosem pro žáka. Poslední bod Krizového plánu řeší, co dělat, když krizová situace přeci jen nastane – jak zajistit bezpečí a možnost zklidnění žákovi s PAS, ale i jak zajistit bezpečí pro ostatní žáky ve třídě. V této části je uveden možný postup řešení situací dle jejich charakteru (např. když se žák s PAS rozbere a je evidentně hodně rozrušen – asistent pedagoga s ním odchází mimo třídu do klidové místnosti; žák s PAS v afektu hází po třídě věcmi a není možné ho odvést ze třídy – pedagog odvádí urychleně zbytek třídy na chodbu, kde předá třídu pedagogovi vykonávajícímu dozor, pedagog zůstává s žákem s PAS ve třídě, monitoruje jeho chování, hovoří na něj klidným hlasem, apod.). Co žák, to jiný způsob řešení situace, a to i v závislosti na okolnostech, zda je pedagog ve třídě sám, či zda je zde přítomen ještě asistent pedagoga apod. Zde je mnoho proměnných, se kterými se musí v plánu pracovat v rámci konkrétního případu a dle možností školy. Neexistuje univerzální postup řešení, který by byl poplatný všem a na všechny situace stejný.

Poslední bod plánu je velmi důležitým opěrným bodem pro pedagogy, neboť jim říká „kdo, co má dělat, kdo má jaké kompetence a za co je zodpovědný“, což je pro zvládnutí náročných situace

velmi důležité. A budou-li pedagogové postupovat dle plánu, předejde se možnému zkratkovitému jednání, kdy ve chvíli stresu volám okamžitě 155, i když to není nutné a dochází pak k zbytečné traumatizaci žáka s PAS.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT) vydalo v roce 2010 **Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních**, jehož součástí se v roce 2017 stala **příloha č.22 – Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS ve školách a školských zařízeních za účelem zajištění bezpečnosti a ochrany jejich zdraví. Nastavení systémové metodické podpory a práce s rodinou a školou či školských zařízením**. Přílohou tohoto metodického doporučení je pak osnova Krizového plánu se všemi náležitostmi.

Ačkoli jsou metodiky na stránkách MŠMT dostupné už poměrně dlouho, v praxi se setkáváme s tím, že s nimi školy nejsou obeznámeny a nástroje „Krizového plánu“ nevyužívají. Protože se jako organizace podílíme na vypracování těchto plánů a máme s nimi dobrou zkušenost (pokud jsou dobře nastaveny a dodržovány), věnovali jsme tento Info list právě tomuto tématu. Krizový plán pokládáme za dobrý a transparentní nástroj pro předcházení náročným situacím a pro klidné a efektivní řešení již nastalých situací, kdy všichni zúčastnění ví, co se bude dít, a jaká je jejich role.